

СОН

Дане видання надруковане в рамках Проекту Ромських
Публікацій при допомозі Фондації Next Page,
заснованої Інститутом відкритого суспільства - Будапешт.

SUNO

Каді публікація керді палo Романe Публікаціeнго Проекто
жутисардас e Next Page Фондація сі екг котор e
Інстітуго Пугтердо Кгетаніпе (OSI) - форо Будапешт.

ПЕРЕДМОВА

Ще не так давно ромська мова існувала лише в усній подобі. З часом її було кодифіковано в ряді країн світу (за винятком України), в наслідок чого на рівні з усною народною творчістю активно почали з'являтися й перші зразки письмової літератури.

На території Чехословаччини, до якої належало і Закарпаття, феномен ромської письмової літератури з'являється наприкінці 60-х років ХХ століття, в період суспільного та політичного послаблення, яке тривало в атмосфері більш чи менш відкритого опору проти інтервенції військ Варшавської угоди до Чехословацької республіки в серпні 1968 року. Але в принципі можна припустити, що така література існувала і до цього періоду. Хоча в письмовій формі до нас дійшов лише ромський переклад Діянь святих апостолів з 1936 року, який зробив моравський ром Антонін Даніел.

Самотній же розквіт ромської письмової літератури був прямо пов'язаний з діяльністю Спілки Циганів-Ромів, яку заснували представниками освіченої ромської еліти в серпні 1969 року. Й не дивлячись на коротке існування вищезгаданої організації (в березні 1973 року Спілку Циганів-Ромів було примусово ліквідовано) вона відіграла велику роль у як становленні самосвідомості ромської нації так і в становленні ромської писемної літератури. Саме мовознавча комісія цієї спілки вперше кодифікувала писемні норми ромської мови словацьких ромів, що власне й стало поштовхом до створення перших ромських літературних спроб.

Важливою платформою було й інформаційне видання Спілки Циганів-Ромів "Романо ліл", яке публікувалося спочатку на чеській, а згодом і на ромській мовах.

У ромській літературі з'являються такі особистості, як

Тера Фабіанова, Андрей Гіня, Франтішек Деметер, Андрей Пешта, Ілона Лацкова та ін.

Сімдесяти роки так званої «нормалізації» були de facto періодом культурного застою та абсолютного придушення емансипованих спроб ромів. У цей період виходять лише поодинокі доробки ромських авторів.

І лише з грудня 1978 року з виходом документу Хартії 77 “Про становище Циганів-Ромів у Чехословаччині”, який відкрито критикував політику владних органів та партій відносно ромів і який виступав не лише за політичні права ромської меншини, але й за створення адекватних умов її культурного розвитку, почалися перші позитивні зрушення стосовно «рішення ромського питання». А з початку 80-х років вже спостерігалася певна розкутість як в області культури, так і на літературному рівні.

В Празькій лінгвістичній школі вже толерувалося вивчення ромської мови, почали виходити перші двомовні публікації, які відіграли значну роль не лише для ромів, але й цілого суспільства, яке «відкрило» для себе факт, що ромська мова має й писемну форму, ознайомилося з ромською народною творчістю, поезією, прозою.

Розвиток культури надихнув до творчості таких молодих авторів, як Маргіта Рейзнерова, Мілена Земінова, Гелена Деметерова, Марта Бандіова, Ладіслав Главач, Ян Горват, Арношт Русенко, Владо Олаг та інших, які зайняли достойне місце на ромській літературній сцені.

В 1989 році, коли роми врешті отримали статус національності, у розвитку ромської культури виникла ситуація, яка в історії ромів Чехословаччини не мала аналогії. Як національна меншина, роми одержали право засновувати власні політичні, громадські та культурні організації, розвивати рідну мову та культуру.

З-за підтримки державних та не державних організацій

починають друкуватися такі ромські періодичні видання, як культурний щомісячник *“Лачго лав”* (“Добре слово”) (який згодом було перейменовано на *“Амаро лав”* (“Наше слово”), політично-громадський тижневик *“Романо курко”* (“Ромський тиждень”), культурний щомісячник *“Романо гендалос”* (“Ромське дзеркало”).

Влітку 1990 року у світ виходить двомовна збірка вибраних творів одинадцяти ромських авторів *“Кале ружі”* (“Чорні троянди”), яка отримала свою назву за однойменним віршем ромської поетеси Маргіти Рейзнерової.

Велику роль для розвитку ромської літератури відіграла звісно й Спілка ромських авторів, заснована в жовтні 1990 року, яка на зламі 1992 – 1994 років видала п’ять ромських й три двомовних збірника ромської літератури, серед яких були й дві книги Марніти Рейзнерової *Калі (ромська казка)* та *Калі - Калі* (казки).

Зараз ромські літературні тексти постійно публікує журнал ромських спостережень *“Романо джанібен”* (“Ромські відомості”), який виходить з 1994 року.

Літературні доробки з’являються й на сторінках таких видань, як *“Романо курко”* (“Ромський тиждень”), *“Романо гангос”* (“Ромський голос”), *“Амаро гендалос”* (“Наше дзеркало”), Бюлетенях Музею ромської культури в Брно та в багатьох інших.

В 2000 році в Празі об’єднанням “Спільне майбутнє” у співпраці з видавництвом “Тріада” було видано поетичну збірку *“Suno”* (“Сон”). Саме її ми пропонуємо увазі наших читачів, як на мові оригіналу, так і в перекладі на українську.

Видаючи дану книгу ми керувалися бажанням не тільки ознайомити читачів з досягненнями в галузі ромології та ромської літератури, але передусім розкрити багатий духовний світ ромського народу, через публікацію одного з поетичних доробків письменниці та поетеси Маргіти Рейзнерової.

рової. Віримо, що читаючи ці рядки ви не тільки матимете можливість перенестись у світ незвіданого, але й насолоджуючись, краще пізнати людей, які живуть поруч.

АНГЛАВОРБА

На каде долмут (на чірла) е романі чгіб сас фері анде усно форма. Ла врамаса керділас кодифіковано анде бут лумаке тгема (несас анде Україна), анда кодо активно керділас усно народно джанібен авіле англуне ліленгері література.

Пре територія Чехословакія, ке саві сас ві е Закарпаття, феномено романі ліленгері література авілас май палал анде 60-х XX шелаберша андо періодо манушано ай політично най міштибе, саво сас анде атмосфера бут вай цера пгутердо кана сас інтервенція кетаніко Варшавако кетаніпе Чехословакія тгем андо августуши 1968 берш. Аме шай пгенас, касаві література лікерлас пес джі аканак.

Ке аменде ліленгері романі форма авля, кай ча пре тгоді. Пало сунте апостола 1936 берш. Саво кердя моравско Ром Антонін Даніел. Кана віракзіндя е романі ліленгері література. Кана сас романо кетаніпе, саво керде годявер сіклярді романі еліта андо августушо 1969 берш.

Цікно дживіпе сас ла організація Романо кетаніпе (андо марцос 1973 берш Романо кетаніпе зораса рострадіне) вой кгеладас барі роль сар те авел романі нація, ай сар те авел романі ліленгері література. Е чгібакері комісія англунес кодифікація кердя ліленгері норма романі чгібаке ле словакіяке Роменге, со англунес керде романе літературне пасора. Чгачутні платформа сас кана о Романо Кетаніпе кердя інформаціонно "Романо ліл", саво ірінелас пре чехіко чгіб паліш пре романі чгіб.

Андре романі література сас касаве мануша, сар е Тера Фабіанова, Андрей Гіня, Франтішек Деметер, Андрей Пешта, Ілона Лацкова тай кавер. Андре ефтавардеша берша каде пгененас "нормалізація" кай сас de facto андро періодо культурно тердіпе тай абсолютно тасаді емансіпація Роменгері. Андре коди врама фері цера іріпенас ле романе авторі. Фері андо децембро 1978 берш кана авілас аврі о документо Хартія 77. Пале

проблеми Романе анде Чехословакія, бі даракі крітіка політика владаке партійне органі саве мусай сас те жутин політично романо чачіпе культурно дживіпе е романі бувті керділас андо 80 берша е культура ай література. Анде Прагакі лінгвістично школа сікльонас романі чгіб, ірінде англуне дуе чгібенгері публікація, саві сас барі роль на фері ле Роменге ай ві ле кавре манушенге. Сас касаве терне автори, сар е Маргіта Рейзенерова, Мілена Земінова, Гелена Деметерова, Марта Бандіонава, Ладіслав Главач, Ян Горват, Арношт Ресенко, Владо Олаг тай кавер, саве керде лачге бувтя пре романі література.

Андо 1989 берш кана ле ромен дине статус національності, анде романі культура сас сітуація саві анде історія роменгері анде Чехословакія аналого чі сас. Сар національно романі чінедер ніпа, о Рома скіденас пен кернас політичне партії, ай романе культурне організації сікльонас пгенгері романі чгіб ай культура.

Жутинелас е влада романе газети ай журнали пале культура "Лачго лав", "Амаро Лав", політично журнал "Романо курко", чгонескоро журнал "Романо гендалос". Мілае 1990 берш анде лума джал, аврі пре дуй чгіба романе авторенге дешуекг кеньві "Кале ружі", саві худня пескоро анав романі поетеса Маргіта Рейзнерова. Барі роль керде андре романі література е романі авторенгері організація саві керді сас андо октобері 1990 берш, саві анде 1992 - 1994 берша іріндя панч романе ай трін пре дуй чгіба кеньві пале романі література, дуй кеньві сас ла Маргіта Рейзнеровакі Калі (романі парамісі) тай Калі (параміса).

"Романо Джанібен", саво аврі гейля 1994 берш. Літературно скіріпе скірін андо "Романо курко", "Романо Гангос", "Амаро Гендалос", бюлетні музейко романі культура андо Брно тай кавер.

Андо берш 2000 анде Прагако екгіпе "Кгетано англуніпе" андо кгетано бувтяко ла "Тріада" сас аврі дино поетично

кеньва "Суно". Аме камас те дас туменге те гінавен пре романі чгіб, ай пре українсько чгіб.

Кади кеньва аме іріндым на фері те пгінджарен ла сар е ромологія ай е романі література, англа саворенде те пгутрас е барвалі духовно лума романе нійпоско (народоске). Кай іріндя е поетеса Маргіта Рейзнерова.

Патяс со кади кеньва туменге пре дзека авела, ай дікгена анде лума чи пгінджардо, гуглімаса, май мішто джанена е манушен. Саве паша туменде дживен.

SUNOI

Andro suno gil'ori gil'avás.
Na džanav akana savi oda sas.
Ča džanav,
o dad la pre lavuta bašavlas
the rovelas.
Trine orendar ušt'il'om
e blaka phuterd'om,
avri pre ma vičinen:
Šunes, sar le Romenge
o haranga maren?
Dar pre ma pejl'a,
o haranga maren
ča te dareko merel!
Le vešenca phirav,
la da le phralen vičinav,
le pheñen le čhavorenca rodav,
našt'i len arakhav.
Ča o haranga
andro suno šunav,
polokes le Romenge
pro dživipen maren.
Pro romane khera
kalo dikhlo čhido,
u me našt'i nič kerav.

Gent 1996

СОНИ

Пісню уві сні співала.
Яку саме – тепер і не згадала б.
Пам'ятаю лиш,
що батько на скрипці грав
та плакав.
Встала о третій ночі,
відчинила вікно,
з двору мені голосять:
Чуєш, як дзвони
дзвонять ромам?
Мене полонив жах,
бо ж так дзвони дзвонять
мертвим на марах!
Блукаю лісами,
волаю матір, братів,
шукаю сестер, їх дітей,
й не знаходжу ніде.
Тільки чую вві сні дзвони,
що поволі віддзвонюють
ромам життя.
На ромські хатини
накинута чорну хустину,
і я вже нічого не вдію.

Гент 1996

Soske ul'ilom?
Kaj te baruvav.
Soske bari'om?
Kaj dukh te prindžarav,
kaj te phuruvav.
Kaske phuri'om?
Korkori peske.

Praha 1989

Чому я народилася?
Аби зрости.
Чому зросла?
Аби пізнати біль
та постаріти.
Для кого постаріла?
Лише сама для себе.

Прага 1989

UDAR ANDRO DŽIVIPEN

Sar udar phandlo pre kleja,
durkines – ňiko tut na šunel,
ňiko na phuterel.
Užares – dareko avela,
ko o vudar phuterela?
Gondoŕines –
so hin pal kada udar?
So tut odoj užarel?
Savo nipos, savi phuv?
Čuno daras,
aŕe užares,
kaj pes angle tute
o vudar phuterela.
Tu mušines te dikhel,
te prindžarel!
Ňiko tuke n'avela te phenel:
Ma dža, nalačhes tuke ela,
phares pes tuke dživela,
bokh the dukh prindžareha,
o nipos tut paŕiv na dela.
Tire romane giŕora giŕaveha
the roveha...
Ňiko tuke n'avela te phenel:
Ma dža, ačh!

Kola, so pregele angle tute
imar pale na visaŕona.
Ča akor – sar merena.

ДВЕРІ У ЖИТТЯ

Коли двері замкнено на ключ,
стукаєш – ніхто тебе не чує,
ніхто не відчиняє.
Чекаєш – можливо, хтось прийде,
хто двері ті відкриє.
Роздумаєш –
що за дверима?
Що тебе чекає там?
Які люди і земля?
Боїшся трохи,
та все ж чекаєш,
що перед тобою
відчинять двері.
Ти сам повинен бачити,
спробувати і пізнати.
Ніхто не попередить:
Не ходи! Тобі там буде зле,
важко житиметься там,
пізнаєш лише біль, голод і жаль
тай не дочекаєшся поваги.
Співатимеш свої ромські пісні
і плакатимеш...
Ніхто не пожаліє:
Не ходи! Залишся!

Бо ті, що ввійшли до тебе,
вже не повернуться.
Хіба лише тоді, коли помруть.

THANORO JAGUNO

Andro cikno kheroro
ko soviben o than keres,
čhavores ke tiro kol'in ispides,
jakha bokhale
e rat zaučharel.

Andre romaňi vatra 1991

ВОГНЯНЕ МІСТЕЧКО

У малій халупі
готуєш місце, щоб було де спати,
дитятко пригортаєш до грудей,
голодні очі
прикриває ніч.

У ромському поселені 1991

SUNO II

Suno gejl'om,
o Kham naš'il'a.
Andro suno les rodavas,
cho'amen somas,
našt'i les arakhavas.
Andre lulud'ikañi bar avil'om,
dikhav, o Roma odoj
saste, bachtale,
khelen, gil'aven.
Terd'ugas
u dikhavas pre lende,
bachtalo Kham arakh'om.
Jekh Rom ke ma avil'a,
mol te pijel man diña.
Pat'an ma pat'an, ma'il'om,
sar leske andro jakha dikh'om.
Vastestar man il'a,
andro lulud'ikano than
manca paš'il'a.
Šunav,
o Roma preačhile te bašavel!
Darañom, so pes ačhil'a?
Pale o Kham naš'il'a?
Izdrav, ča izdrav.
Ma dara!
O Roma paš e jag bešen,
paramisa peske vakeren.

Gent 1996

СОНЦІ

Мені здалося,
що Сонце щезло.
Шукаю його увісні,
розгнівана,
що віднайти ніяк не можу.
Підходжу до квітучого саду
і бачу повно ромів!
Здорові й щасливі,
танцюють собі та співають.
Стою,
дивлюся на них
і знаходжу благословенне Сонце.
Підходить до мене чоловік,
підносить до уст вино.
Вірте – не вірте, – сп’яніла,
дивлячись йому до віч.
Бере мене за руку,
і разом вкладаємось
у квіткове ложе.
Чую,
роми перестали грати!
Лякаюся, що може означати це?
Невже знову щезло Сонце?
Мурашки по шкірі.
Не бійся!
То роми повсідалились при багатті
й переповідають казки.

Гент 1996

Romano khosnoro kijo jakha thovav
miro pharipen andre rovav.
Savo dživipen pre kada svetos hin!
Soske ul'i'om?
Kaj te dikhav, sar pes o manuša maren?
Sar o nange šere le Romen murdaren,
andal e phuv traden?
Mire apsa kamen te morel o džungipen –
al'e ča peren andro romano khosno.

Praa 1995

Ромську хустку прикладаю до очей,
свій смуток у неї виплакую.
Яке ж ото життя на цьому світі!
Навіщо я народилась?
Щоб бачити, як люди б'ються?
Як голені голови вбивають ромів
і виганяють їх з обжитої землі?
Мої сльози хочуть змити увесь отой бруд –
та лише зрошують безвладно ромську хустку.

Прага 1995

E balvaj andre ma phurdel,
brišind andre ma del,
pherđi paňi imar som,
le jakhenca avri čuľal,
hirminel andre ma,
e chol'i avri pes ispidel,
marel pro jilo sar pre kovinca.
Ča e vod'i lači, mangel, vičinel,
tradel len avri andal ma,
o jakha phandel,
o vasta mire ke peste sthovel,
opre len hazdel,
o muj phuterel,
lavoro andal leste mukhel:
Lači kamav te avel!
Šunes?
Kamav kham te prindžarel.

Praha 1995

Всередині вирує вітер,
всередині паде дощ,
я переповнена водою,
вона витікає очима,
гримить, бурлить у мені,
і тисне злоба,
б'ючи у серце, наче у кувадло.
Лиш добра душа ще просить та волає,
ту злобу з мене виганяє,
мої очі закриває,
мої руки догори спинає,
до неба підіймає.
Відкриває мої вуста
й на волю випуска слова:
Доброю хочу бути!
Чуєш?
Хочу пізнати сонце.

Прага 1995

Te merel kamav!
Na kamav te dikhel,
sar miro romano narodos naš'ol,
amare romane gil'a, lava bisteras,
amaro lačho čhid'am,
o nalačho nalačhe bare dženendar il'am.
Mro gulo Del, na sast'areha amen?
Na kamav te dživel,
kamav te merel pre tire vasta, daje,
bo tu sal mek Romňi.

Praha 1989

Я хочу вмерти!
Не хочу бачити,
як гине ромський мій народ,
ми забуваємо ромські пісні,
зрікаємось мови,
нехтуємо всім, що було в нас доброго,
тягнемось за гіршим, –
тим, чим вихваляються “поважні” брехуни.
О Боже, чом не вилікуєш нас?
Не хочу жити, мамочко,
хочу вмерти у твоїх обіймах,
бо ти – справжня ромка.

Прага 1989

PHARO VOĐI

E ka'i rat pes morel
andro parno d'ives,
o kale jakha pes moren
andro apsa,
o čirikle gil'aven
gil'ori apsenca cind'i.
Šilale vasta
pal e phuv pes cirden,
o kale jakha na dikhen parno d'ives,
dikhen, sar rovl'arde d'ivesa džan,
d'ivesa cinde apsenca aven.

Pharo vod'i šund'ol.

Praha 1991

СТОГІН

Чорна ніч омивається
у білому дні,
чорні очі омиваються
в сльозах,
птахи співають
пісню, зрошену сльозами.
Холодні руки
торкаються землі,
чорні очі не бачать білий день,
бачать лиш сповнені сльозами дні,
що після днів заплаканих приходять.

Лунає стогін.

Прага 1991

E PHUV MEREL

Čhavale mire,
visa'on ke ma pale,
hazden pal ma o bara,
phares len f'ikerav,
imar na birinav,
merav andre dukh.
Phares merav,
bari dukhad'i som,
zlabard'i,
baro džungipen pre ma
a tumen bisterd'an pre ma.
Bisterd'an,
kaj tumen te chal dav,
kaj miro kol'in pijen,
o paňi – miro thud.
O Del pre ma rovel,
le apsenca man morel,
al'e ani jov man na sast'arla.

Praha 1986

ЗЕМЛЯ ВМИРАЄ

Діти мої,
поверніться до мене,
зніміть з мене той тягар,
нездужаю нести його,
не можу далі,
вмираю у стражданнях.
Вмираю болісно,
знівечена уся,
попалена,
закидана страшенним брудом,
забута вами.
Забули ви,
що вас годую,
що п'єте з грудей моїх.
Вода – то моє молоко.
Й Бог плаче наді мною,
сльозами мене омиває,
та навіть він не згоїть усі рани.

Прага 1986

Kamav te vakere
nane kaha,
kamav te dikhel,
nane pre soste.
Avela dareko,
ko o droma phuterela?
Ena manuša,
so pes rado dikhena?
Ela phuv,
So pes dela pre late te dživel?

Praha 1991

Хочу говорити –
немає з ким,
хочу дивитися –
нема на що.
Прийде хтось,
щоб шляхи відкрити?
Будуть люди,
які зустрінуться з радості?
Буде земля,
на якій житиметься?

Прага 1991

E PHUV – AMARIDAJ

Av manca te khele!
phenel o Čhon la Phuvake.
Imar čirla manca na kheld'al!

Naš'i tuha khelav, igen phari som –
sem opral dikhes
o hed'i džung, so pre ma hazd'on, baron.

Ta len čhiv tele, av te khele!

Dukhad'i som – cheva andre ma keren,
tasad'i som – višale thuvenca man taš'aren.

Čhiv pal tu savoro tele,
av te khele!

Naš'i! Mre čhave pre ma bešen,
Me lengeri som daj.
Šaj e daj omukhel peskere čhavoresh?

Keren tuha so kamen, na dikhes?

Na sajinen tut, našaven, murdaren.
Phen ča jekh lav, la Gama bičhavava,
čhivela pal tu sa tele.
Aveha upre maškar amende,
amen tut omoraha,
terňake tut keraha, pale aveha šukar,
o Kham tut pale kamela.

ЗЕМЛЯ – НАША МАТИ

Гайда танцювати! –
кличе Місяць Землю.
Бо ж давно ми разом не танцювали!

Я танцювати не можу, на мені тягар –
хіба ж не бачиш ти з гори,
той бруд, сміття, що на мені?

То скинь їх, нумо танцювать!

Та я нездужаю – у мені свердлять діри,
я захлинаюсь від отруйних вихлопних газів.

То скинь усе й усіх
і танцювать ходи!

Не можу! Діти тут мої,
а я їх ненька.
Чи може мати кинути своїх дітей?

Робити все, що хочу, не зважати?

Вони ж занедбують тебе, виснажують, вбивають.
Скажи лиш слово і я покличу Гаму,
щоб з тебе той тягар зняла.
Зійдеш ти вгору поміж нас
і ми тебе очистимо,
ти знову станеш гарною і молодою
і Сонце покохає тебе вдруге.

O Čhon vičind'a la Gama,
Av'a. Bokhal'i sas. Chalas.
Nakhavlas, našavlas pre soste avelas,
so na l'igind'a, andro čučipen rozčhivkerd'a.
O nipos rovel gravčinel, mangel pes ko Del.

Preačh! Preačh!

zvičind'a e Phuv.

Našt'i pr'oda dikhav, sar mire čhave roven!
Sajin le čore vod'en!
Vičin la Gama pale, Čhoneja! Andre žal'a merav!

Na meres! Ča akana džives!
Šunes, sar loki sal?
Av opre pal amende!
E Phuv upre urñisal'i'a
maškar o pheña – žuže Čercheña.
O Čhon la thod'a andro rupuno pañi,
polokes la morlas,
o džungipen, e mel latar čul'olas,
o Čercheña avenas, sungade sapuña anenas,
la Phuva morenas.
Savi šukar ačhil'a! Sar terñil'a!
O Kham avil'a, pale pes andre late zakam'l'a,
pro vasta la il'a, šu'arel la, čumidel la,
thovel la te sovel andro kovlo Upripen.
Sov, ča sov tut avri,
mri šukar pirañi,
o suno pal tu tele e dukh lela,
uštavava tut, sar kampela.
Čačes la uštaveha?

Покликав Місяць Гаму.
Вона прийшла. Голодна. Ненаситна.
Жере усе, що стане на шляху,
а що не проковтне – до Простору змете.
Народ голосить і пощади в Бога просить.

Достатньо! Зупинись! –

кричить у відчаї Земля.

Як можеш ти дивитися на сльози моїх діток!
О зжалься наді мною, Місяцю!
І Гаму ти відклич! Благаю! Від жалю помираю!

Ти не помреш! Бо ж саме у цю мить живеш!
Відчуваєш свою легкість?
Ходи вгору поміж нас!
Земля догори піднялася
між свої сестри – чисті Зорі.
Місяць загорнув її у срібні води,
поволі умиває,
весь бруд та гори нечистот несуться у безодню,
Зіркі йому допомагають, пахучими милами
Землю омивають!
Яка ж вона стала гарна! Та як помолоділа!
Аж Сонце в неї знову закохалось,
взяло в обійми, обсушило, цілувало,
поклало спати до м'яких Висот.
Спи, тільки спи,
моя чарівна наречена,
допоможе сон забути біль,
вернуться сили, ти прокинешся і буде все, як треба.
Дійсно, ти її розбудиш? –

phučel o Čhon le Khamestar, daral pal e Phuv.
Uštavava la, ma dara,
so dujdžene laha khelaha,
me d'ivese a tu ra'aha. Sem phrala sam!
E Phuv ela jekhšukareder Čerčeň
tel o Kham.

E Phuv ušt'ila.
O Čerčeňa avle, šukar renti ande,
ka'li bluza, želeno rok'la viragenca,
pro šero vencos pank'ikenca.
Savore chudne te khelel –
e Phuv le Khameha, o Čhon le Čerčeňenca,
o Perumos ajci bašavlas, kaj o pa'ni lestar chord'olas.
E Phuv zaruňa.

Džav mire čhaven te rodel.
Talam lem savoren e Gama na našad'a.

Ačh amenca Phuvije,
khel amenca, pheñije,
ačh ter'ni, šukar sar akana sal!

Našt'i me ačhav. Miro than odoj, kaj hin mire čhave.
Som e Phuv. Hin man dino te rodzinel,
le čhaven te l'ikerel.

Pale tuha kerene, so kamena, o hed'i džungipen pre
tu thovena, o cheva andre tute chorarena, višale
thuvenca tut taš'arena,
na šunena tut, na šunena tiro roviben.

питає Місяць, боячись за Землю.
– Розбуджу, острах ти облиш,
обидва будем з нею танцювати,
я вдень, а ти – вночі, мій брате.
З-поміж Зірок найкращою Земля
під Сонцем буде.

Земля прокинулась.
Прийшли Зірки, принесли гарне вбрання,
кофтину чорну, квітчасту спідницю,
на голову – зі стрічками вінок.
Почали разом танцювати –
Земля із Сонцем, Місяць із Зірками,
Перун їм вигравав, аж піт з чола котився.
Та раптом засмутилася Земля.

Іду своїх дітей шукати.
Можливо, Гама не згубила всіх.

Залишся з нами, Земле,
з нами, сестро, ти танцюй,
зістанеш гарною та молодою, як тепер.

Ні, я не можу. Бо місце моє там, де рідні діти.
Я – Земля. Моє покликання народжувати
й годувати.

Люди ж знов робитимуть, що заманеться,
горами бруду тебе обкладуть, свердлитимуть
у тобі діри і газами труїтимуть,
не будуть прислухатися до тебе
й глухими стануть до твоїх благань.

Žužipen andro dživipen,
kamiben andro jilo,
žvirina te l'ikerel,
manušes pa'iv te del,
la Phuva te kamel,
anglo stromos pro khoča te perel,
o prajta te čumidel...

Praha 1990

Чистота в житті,
любов у серці,
піклуватися про звірів
і поважати людей,
любити землю,
при дереві схилитись на коліна
і цілувати листя...

Прага 1990

Е Маргіта Рейзнерово увліля андро 5 майос 1945 Цікне Буковцісте пре віходно Словенско. Андро берш 1946 лакеро дад те е дай ле чгавенца авен про Чехі, Прагате. Ле агорестар 80 бершенде ірінел романе гілютня те екгіпена. Пал е революція, андро берш 1991 авре Роменца тговел, *Sdružení romských autorů*, а набут пал када керен ла шераляке. Авре джененца тговел те о романе ліла *Амаро Лав* те *Романо Гендалос*. Пескере гілютня те екгіпена дел аврі андро *Амаро Лав*, *Лачго лав*, *Романо Гендалос* те *Романо джанібен*. Андро берш 1994 дел аврі е парамісі Калі.

Андро 1995 берш про тгемутно конкурсо “Amico Rom”, саво сако берш лікерен андро італійсько фовро Ланціан, Маргіта Рейзнерова пала пескі творчо бувті дине ла нагорода.

Ададівес дживел андре Белгіа.

Маргіта Рейзнерова народилася 5 квітня 1945 року у селі Малий Буковець на околиці словацького міста Бардіїв. У 1946 році вся її родина переїхала до Праги. Наприкінці 80-х років Маргіта Рейзнерова починає писати поезію та прозу ромською мовою.

У 1991 році вона стає співзасновником “Спілки ромських авторів” (“Sdružení romských autorů”). Пізніше її обирають головою згаданої організації. Саме вона стояла біля джерел заснування видавництва “Романі чгіб” та ромських часописів “Амаро лав” та “Романо Гендалос”. Свій доробок письменниці публікувала у часописах “Амаро лав”, “Лачго лав”, “Романо Гендалос” та “Романо джанібен”. У 1994 році вона самотужки видала казку “Калі” (“Чорна”).

У 1995 році на міжнародному конкурсі “Amico Rom”, який щорічно проводиться в італійському місті Ланціан, Маргіта Рейзнерова за свою творчість отримала особливу нагороду журі.

У цьому ж році авторка емігрувала за кордон і зараз проживає у Бельгії.

ANDRETHODO

Anglunipen	4
Suno I	7
<i>Soske usilom?</i>	9
Udar andro dživipen	11
Thanoro jaguno	13
Suno II	15
<i>Romano khosnoro kijo jakha thovav</i>	17
<i>E balvaj andre ma phurdel</i>	19
<i>Te merel kamav!</i>	21
Pharo voni	23
E phuv merel	25
<i>Kamav te vakere!</i>	27
E phuv – amari daj	29
<i>Žužipen andro dživipen</i>	35
Pal e autorka	37

ЗМІСТ

Передмова	3
Сон I	6
<i>Чому я народилася?</i>	8
Двері у життя	10
Вогняне містечко	12
Сон II	14
<i>Ромську хустку прикладаю до очей</i>	16
<i>Всередині вирус вітер</i>	18
<i>Я хочу вмерти!</i>	20
Стогін	22
Земля вмирає	24
<i>Хочу говорити</i>	26
Земля – наша мати	28
<i>Чистота в житті</i>	34
Про автора	37

